

על נסיבות כתיבתו של השיר 'אריאל פון יגור'

ב־22 בספטמבר 1945 יצאתי כשליח באניית־מעפילים מארץ־ישראל לפולין. בימים ההם הייתי חבר קיבוץ יגור ומפלגת פועלי ארץ־ישראל (מפא"י). נשלחתי כפעיל התנועה והסוכנות לסייע לתנועת 'דרור', תנועת הנוער של הקיבוץ המאוחד וקיבוציה. בהגיעי לפולין שימשתי מרצה בסמינרים ומבקר בקיבוצים, וכך נמצאתי בתנועה מתמדת ממקום למקום.

יום אחד ביקרתי בקיבוץ ההכשרה של 'דרור' בעיר קראקוב. מאחר שקיבוץ זה סבל ממחסור והיה נתון בקשיים רבים, פניתי אל ועד הקהילה, המכונה 'קאמיטעט', וביקשתי סיוע לחבורת החלוצים בקיבוץ.

ובדרכי ל'קאמיטעט' נפגשתי במקרה עם אשה פולניה, גבוהה ובלונדינית, נעולה במגפי גומי, שהוליכה ביד ילד קטן שחרחר כבן 8. שאלתיה למעשיה כאן. והיא השיבה: "באתי לקבל את השכר החודשי עבור החוקת הילד היהודי, סך של 500 זהובים לחודש".

הסתבר לי, שנתרו ילדים יהודים רבים, שנשארו שרויים בבתי נוצרים מאמצים. זה נראה היה לי משונה במקצת, שמקץ זמן ממושך למדי אחרי השואה נשארו עדיין בידי הפולנים קרוב ל־5000 ילדים כאלה.

שאלתי ב'קאמיטעט' מפני מה אין פודים אותם? הנשאלים שלחו אותי אל יושב־הראש... והתשובה היתה פשוטה וקצרה: אין כסף.

בימים ההם נפגשתי עם משה לייב שטרנפלד, חבר הוועד ומפלגת פועלי ציון, שבתו היחידה נספתה בימי השואה. היו בידי 150 דולר (התמורה של שני שעוני זהב, שניתנו לי בצאתי לשליחות מתוך כוונה לאפשר לי לשחד במקרה של צורך את החיילים הרוסיים תאבי־השעונים. את השעונים מכרתי בדרכי לפולין, בפראג). נתתי איפוא למשה לייב שטרנפלד 50 דולר (30,000 זהובים פולניים) וביקשתי אותו ללכת ולפדות ילדים יהודים, שהוא סיפר לי עליהם.

והעניין לא היה קל מכול וכול. היו ילדים שסרבו לעזוב את בתי המשפחות האומנות. אני זוכר ילדה שנפדתה ע"י שטרנפלד, אשר נאחזה בידיה במשקוף וצעקה, שאינה רוצה לראות 'ז'ידים'. וכאשר אמרו לה, שהיא עצמה יהודיה, היא הגיבה: "ולכן אני אמנם שונאת את עצמי!..."

ומאז לא הרפה ממני רעיון פדיון הילדים היהודים מתוך כוונה להביאם לארץ־ישראל.

באחד מימי דצמבר 1945 הלכתי לאירגון ה'ג'וינט' בווארשה. וממש לפני הכניסה למשרדי ה'ג'וינט' נתקלתי בשני ילדים, ילד וילדה, לבושים כבני איכרים. שאלתי

אותם: "אתם יהודים?" התשובה היתה: "כן". "רוצים לארץ־ישראל?" "כן, אך צריך לשאול את הדרודה". הדרודה הגיעה ללא שהיות רבות והביאה עימה גם את צרורות הילדים, שהוכנו לדרך.

באותם הימים הגיעה לפולין מווילנה פעילת ה'בריחה' שרה נשמית. צירפתיה לפגישה. הגויה קיבלה מאיתנו 60,000 זהובים וביקשה, "שאהיה כאב" לילדים אלה.

הילדים הגיעו ארצה. הילדה (שהיא כבר, כמובן, אשה מבוגרת) גרה עד היום בעפולה, ואילו אחיה, שהתנדב בגיל 16 להיות נהג בצה"ל, נהרג בתאונה תוך כדי כיבושו של שדה־התעופה בלוד במלחמת השחרור.

אך נשוב לימים ההם בפולין. למחרת העיסקה הגיעו אל הקומונה של תנועת 'דרור' בווארשה, ברחוב פוזננסקה 38, שני אורחים מארצות־הברית: ד"ר שמואל מֶרְגוּשְׁס, עורך ה'טָאָג', ולואי סיגל, מזכיר הנֶאֶצִיָאָנְאָלֶער אַרבעטער פֶאַרבאַנד' (ברית הפועלים הלאומית). סיגל ייסד עוד בימי מלחמת העולם הראשונה קרן עזרה, בשם 'רעליֶעף', שמטרתה היתה עזרה לנפגעי המלחמה. שליחה של קרן זו, ברוך צוקרמן, עסקן פופולארי של 'פועלי ציון' באמריקה, בא מטעם הקרן לפינסק וכינס שם אסיפת חברים, בשביעי של פסח. אז פרצו הפולנים הכובשים לאסיפה, הוציאו 35 חברים החוצה והרגום ליד הכנסייה הפראבוסלאבית. לזכר מאורע זה הוקם הקיבוץ ע"ש 'קְרוּשִי פִינְסֶק' – הוא קיבוץ גבת. קרן זו היתה פעילה גם בימי מלחמת העולם השנייה.

הבנתי מיד, שניתן בעזרת אנשים אלה להגשים את רעיון פדיון הילדים והצלתם. הם נתנו לי מיד את הכסף הדרוש להחזקת שני הילדים במלון 'פולוניה' עד עלייתם. זה היה סכום של 5000 דולר, חלק ראשון מתוך 15 אלף הדולרים, שסיגל הקציב. הרצון להמשיך במפעל פדיון הילדים גבר ונתלהט. ראיתי בזה משימה קדושה. ואמנם נפוץ אז בפולין בחוגי שארית הפליטה מעין 'מיתוס' על השליח מארץ־ישראל שבא כביכול מארץ־ישראל לגאול ילדים.

ואז קרם עור־וגידים הרעיון בדבר הקמת מוסד בין־תנועתי לאותה תכלית. כונסו נציגי כל תנועות הנוער הציוניות והוקמה 'הקואורדינציה לגאולת ילדים'. הופעל משרד והופקד עליו מזכיר. זה היה לייבל קוריסקי*, איש השומר־הצעיר. הוקמו 4 מוסדות ילדים, הגיעו תרומות רבות (כ־50,000 דולר), גוייסו אנשים דוברי פולנית רהוטה, שנשלחו לחפש ילדים. לייבל קוריסקי מציין בתזכירו המסכם את מספר הילדים ומוצאם, וזו לשונו:

"לפי הרישום שברשותי עברו את מוסדותינו עד עזיבתי את פולין 968 ילדים, מהם פדויים וניצולים מידי נוצרים ומגזרים – 191, מבתי־ילדים פולניים – 164, משרידי גיטאות – 63, מהפרטיזנים והיערות – 14, ממחנות הריכוז – 6, מילדי הריפאטריאציה מרוסיה – 530 ילדים".

כל הצוות פעל במסירות רבה ומתוך מודעות של מעשה מצווה, שאין נעלה ממנו.

* * *

* ראה נספח להלן.

אחד האנשים הפעילים ביותר, איש דינאמי, נמרץ ורבי־פעלים, נתן בְּלִיזוֹבְסְקִי מקיבוץ אַפֶּק, נסע בימים ההם לבקר קיבוץ של תנועת 'דרור' בביאליסטוק. זה היה סמוך ל'שבת השחורה' בארץ (29 ביוני 1946) ולפוגרום על היהודים בקיאלצה (4 ביולי 1946).

בדרך שובו לווארשה נעצרה הרכבת עליידי כנופיה של רוצחים, חברי האירגון הלאומני (Narodowe Siły Zbrojne) N.S.Z.: כוחות לאומיים חמושים), שאחת היתה תכליתם: למצוא ברכבת יהודים ולרצחם בו במקום. הם הצליחו לתפוס שלושה חברי 'גורדוניה', שנסעו מקיבוץ לווארשה, לאחר שאושרו להצטרף לעולים לישראל. הרוצחים גררו אותם החוצה מן הרכבת אל ירכתי היער ורצחו אותם ביריות. מלאכתם הזידונית הופרעה עליידי יחידת צבא, שהבריחה אותן מן המקום.

נתן בְּלִיזוֹבְסְקִי, שהיה עד לרצח הנתעב, חזר למרכז בווארשה וסיפר את הסיפור על פרטיו. שנינו היינו מזועזעים ומבוהלים. נתן עזב בארץ אשה בהריון, שילדה בינתיים בן והוא עדיין לא ראה אותו. איש מאיתנו לא היה אז בטוח מה ילד יום. ועל כך שוחחנו בינינו: מי שישוב הראשון לארץ – יהיה ה"מבשר".

ואז, באווירה המעיקה שהשתררה, נכנס המשורר חיים גראדָה. תוך עיון בעיתון הוא הקשיב לשיחה בינינו על המעשה שקרה – ואף הוא נפעם והזדעזע.

בינתיים נמשכה פעילות מוסדות הילדים במלוא היקפה. בעיר לודז' היו לנו שני מוסדות: מוסד לבני 3-6, ומוסד לבני 7-13. אל אחד המוסדות האלה של הקטנים נודמן באותו יום חיים גראדָה, שבא לבקרנו כעין ביקור של הזדהות. הוא בא בערב וראה את הילדים ישנים שנת ישרים במיטות לבנות קטנות ומסודרות – ופרץ בבכי, שלא היה לאל ידו לעצרו.

מקץ ימים אחדים הוא הביא לי את כתב־היד של השיר 'אריאל מיגור', שהוא כעין דר־שיח בין שני פעילים: נתן, הוא נתן בְּלִיזוֹבְסְקִי מאפק, המופיע בתרגום העברי בשם יונתן, והשני – אריאל, הוא אנוכי, אריה שריד מיגור. שמי היה אז לייבל גולדברג, שהמשורר קרא לי בשם המקראי אריאל.

נספח *

קטעים מתוך התזכיר של לייבל קוריסקי אודות 'הקואורדינאציה הציונית לגאולת ילדים בפולין' – 1936-1949

למען מטרה נעלה זאת ולמען פעולה מאוחדת, מורחבת ומאומצת יזם השליח של ארץ־ישראל, הח' לייבלה גולדברג (אריה לוי שריד מקיבוץ יגור) את המוסד המאוחד בשם 'הקואורדינאציה הציונית לגאולת ילדים של תנועות הנוער בפולין'. – – התמנית לפעול בחסותו של האיש המיוחד הזה – לייבלה גולדברג – איש חזון ומשאת־נפש וטהור־מידות.

* נספח זה צורף על דעת המערכת. צילום התזכיר שמור בארכיון 'חוליות'.

— — — בתקופת עבודתנו במסגרת הקואורדינאציה ונסיעותינו הרבות לבירה
וארשה, היה לייבלה מדריך אותי לנהוג בצניעות, בענווה, בחסכון ושמירה על כסף
ציבורי. בתוך העיר לא היינו נוסעים במוניות או כרכרה, אלא הולכים ברגל; היינו
אוכלים רק ארוחה אחת ביום וזאת אצל טבחית שבישלה ארוחות זולות במטבח
ביתה; — — — כגזבר הקואורדינאציה למדתי ממנו מידות טובות, ואשרי שהיה לי
מדריך שכזה.

תודה ותודה לך, לייבלה — לא אשכחך לעולם!